

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Distinctio quadragesimaquarta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

Th. 1. q. 26. art. 5.

ad aliquid faciendum. Vel accipitur iustitia pro condecentia, & iustum pro eo quod decet, & sic quicquid Deus potest facere si fieret esset iustum (hoc est condecens) tam enim ex iustitia sic accepta non necessitatur ad aliquid faciendum quin possit illud omittere. Cuius ratio est quia ista decetia attenditur ex convenientia rei ad suum finem ut dictum est, sed Deus volendo bonitatem suam non necessario vult alia que ordinantur ad ipsam tanquam ad finem ut probatum fuit supra, ergo decentia rei ad finem non necessitat Deum ad aliquid volendum, vel faciendum, quin possit illud nolle & omittere. Similiter pro parte respondendum est ad illud vtrum Deus possit facere quae non facit, vel quae non vult, quia deus nihil potest facere quin si faceret, esset ab eo factum & volitum, Deus tamen potest facere multo plura quam sint illa quae facit aut que vult facere, & intelligo illud de potentia absoluta qua Deus potest facere quaecumque, contra dictionem non implicat.

AD ARGUMENTVM in oppositum dicendum quod quicquid Deus facit totum facit secundum iustitiam, quae est quaedam condecencia, & hoc modo iustum est, quia non facit nisi quod condecet, & sic seipsum non negat, sed nihil facit secundum iustitiam quae importat debitum obligationis, quia vt sic iustus non est, eo quod nulli est obligatus, neutro ergo modo necessitatur ad agendum secundum iustitiam.

DISTINCTIO XLIII.

Sententia literae Magistri in generali & speciali.

Nunc restat. Superius determinavit Magister errorem limitantium potentiam diuinam quantum ad faciendam. Hic excludit errorem eorum quantum ad qualitatem faciendorum. Et diuiditur in tres. Primo excludit errorem ponentium quod Deus non potest facere meliora quam facit. Secundo determinat vtrum meliori modo possit facere quam facit. Tertio determinat siue remouet quandam alium errorem incidentem. Secunda ibi, post haec sciendum. Tertia ibi, praeterea solet quaeri. Prima diuiditur in duas. Primo ponit rationem errorum. Secundo obicit in contrarium pro veritate. Secunda ibi, verum hoc habemus ab eis. Et haec est diuisio & sententia lectionis in generali.

In speciali vero sic procedit, & proponit primo quod quibusdam videtur Deum non posse facere res meliores quam facit, quia si posset, & non faceret, inuidus esset. Et videtur argumentum sequi, quia supra arguit Aug. de Deo patre, quod si potuit generare filium sibi aequale & non generauit, inuidus fuit. Et Magister respondet quod non est similis ratio vel argumentatio. filius enim est de substantia patris, non autem creatura. Postea probat quod Deus potest facere res meliores quam sunt, quia si non potest, aut ideo est, quia creatura est summe bona (quod falsum est) quia sic creatura creatori aequaretur, aut quia creatura non est capax talis bonitatis, & hoc non obstat, quia potest ei maiorem capacitatem dare, & ita potest meliora facere quam facit. Postea quaerit, vtrum Deus possit meliori modo facere quae facit: & dicit quod si modus ad sapientiam referatur non potest Deus meliori modo facere, si vero modus faciendi ad rem ipsam referatur, maiori & aequo bono modo & minus bono modo potest Deus facere res. Postea quaerit, vtrum Deus possit quicquid potuit, & ostendit quod non, quia potuit incarnari & nasci, modo autem non potest. Et respondet quod sicut omnem scientiam quam habuit habet modo, non tamen eodem modo respectu rerum scitarum, propter earum variationem, ita omnem potentiam quam habuit, habet modo, non tamen possibile eodem modo se habet. Vnde potentia Dei semper se extendit ad assumptionem, tamen quod semel assumptum est, non potest iterum de nouo assumere, sed per eandem potentiam per quam potuit incarnari potest modo incarnatus fuisse, &c.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Deus potuerit facere aliquam vnam & eandem creaturam meliorem quam fecerit.

Th. 1. q. 25. art. 6.

Circa distinctionem istam quaeruntur tria. Primum est, vtrum deus potuerit facere aliquam vnam & eandem creaturam meliorem quam fecerit. Secundum est, vtrum data quacumque creatura Deus possit facere aliam perfectiorem secundum speciem (ita vt non sit status in perfectionibus specificis, sed sit processus in infinitum.) Tertium est vtrum Deus possit facere vniuersum melius quam fecerit. Ad primum sic proceditur. Et arguitur quod deus non potuerit facere vnam & eandem creaturam secundum numerum meliorem quam fecerit, quia effectus qui producitur ab aliqua causa secundum totam virtutem causae non potest ab ipsa meliorari, sed quaelibet creatura producitur a Deo secundum totam suam virtutem, nam secundum partem produci non potest (cum parte non habeat) ergo &c.

Item quod est optimum meliorari non potest, sed quae Deus facit sunt optima Gen. 1. Vidit deus cuncta quae fecerat, & erat valde bona, ergo &c.

IN CONTRARIVM est, quia quicquid potest natura, potest & Deus, & adhuc amplius, sed opere naturae res melioratur sicut homo de pueritia mutatur in melius, scilicet in iuuentutem, ergo &c.

RESPONSI O. Dicendum quod cum sit duplex bonitas rei, sicut est duplex entitas, scilicet essentialis & accidentalis, loquendo de bonitate accidentalis deus potest facere multas creaturas meliores quam sunt. Cuius ratio est, quia Deus potest facere quodcumque, quod non repugnat naturae rei, sed multis rebus non repugnat habere plures perfectiones accidentales quam habeant, istas etiam quas habent possunt habere intensiori modo, ergo Deus potest multas creaturas meliorare accidentaliter.

Si autem loquamur de bonitate essentiali, aut loquimur de creatura proprie dicta, quae est substantia completa per se sumpta, aut de creatura largè sumpta quae includit omnem naturam creatam, siue sit substantia, siue sit accidentis. Primo modo accipiendo creaturam, scilicet pro substantia completa, & per se subsistente. Dicendum quod talis non potest meliorari quantum ad bonitatem essentiali & intrinsecam, quod patet, quia si Deus posset facere aliquam creaturam meliorem quam sit quantum ad bonitatem essentiali, hoc esset vel addendo nouam perfectionem, aut intendendo praexistentem, non addendo nouam perfectionem, quia sicut dicitur 8. meta. species rerum sunt sicut numeri, in quibus addita vel subtracta vnitate mutatur species, sic addita vel subtracta quacumque perfectione essentiali a re variatur necessario species rei, nec melioratur res praexistens, sed fit noua res & praexistens corrumpitur. Vnde sicut non potest fieri quod ternarius manens ternarius habeat plures vel pauciores vnitates quam tres, sic non potest fieri quod res aliqua manens eade habeat successiuè plures vel pauciores perfectiones essentialis, igitur nulla substantia potest meliorari per additionem nouae formae, vel perfectionis essentialis. Item nec per intensionem perfectionis praexistentis, quia formae substantiales non possunt intendi, vel remitti, vt dictum fuit supra, di. 17. quaest. 5. (Alioquin ad has posset esse motus) quod negat Philosophus, 5. Physic.

Si vero accipiat creatura largè pro omni re creata naturaliter tunc aliqua creatura potest meliorari essentialiter, scilicet omnis forma quae suscipit magis & minus, quia potest deduci de gradu imperfectiori ad perfectiorem & hi gradus attenduntur secundum essentiam ipsius formae, vt patuit supra, di. 17. q. 5. cum ageretur de charitate.

AD PRIMVM argumentum dicendum quod effectus qui producitur ex aliqua causa secundum eius totam virtutem non potest ab ea meliorari si agat ex necessitate naturae, nisi forte melioratio proveniret ex melioratione subiecti, sed si omnino agat liberè & non ex necessitate potest effectum suum meliorare, quia non oportuit quod a principio produceret ipsum secundum summam perfectionis sibi possibilis, talis autem causa est deus, quia non agit ex necessitate, sed liberè.

Ad secundum dicendum, quod vnaquaeque res facta a Deo bona est secundum se, non autem optima, imò meliorari potest, sed omnia simul dicuntur optima in comparatione ad vniuersum quod constituunt, talia enim producta sunt, sicut optimè congruebat vniuerso quod Deus

P 3 volebar

volebat producere: & ex ipsis cōstituere, sic enim optimi est optima producere secundum Dionysium: & nihilominus Deus potuit producere omnia meliora ad constitutionem melioris vniuersi si sic ordinasset.

QVÆSTIO SECUNDA.

Vtrum data quacunque creatura Deus possit facere aliam perfectiorem secundum speciem, ita vt non sit status in perfectionibus specificis, sed sit processus in infinitum.

Th. vbi supra.

AD secundum sic proceditur. Et videtur quod Deus possit facere quacunque specie data perfectiorem, quia res procedunt à Deo sicut numeri ab vnitrate (secundum Dionysium) sed ab vnitrate procedunt numeri in infinitum, ita quod data quacunque specie numeri adhuc potest dari maior, ergo similiter res procedunt sic à deo quod nata quacunque specie, quantumcumque perfecta, adhuc poterit perfectior inueniri, & sic semper, igitur Deus potest facere creaturam meliorem quam fecerit procedendo in infinitum.

1 Item Deus potest facere omne illud quod non implicat contradictionem, sed infinitas species esse (saltem in potentia & successiue) non implicat contradictionem, sicut dictum fuit prius de speciebus figuratum, ergo &c.

2 **I**N CONTRARIAM arguitur, quia Deus fecit aliquam rem qua nulla potest esse vilior, vel inferior (vt est materia prima) ergo fecit aliquam aliam qua nulla potest esse nobilior, vel superior, non potest ergo facere aliquam meliorem quam illa sit.

3 **R**ESPONSIÒ. Circa quæstionem istam duplex est opinio. Vna quorundam dicentium quod talis processus in infinitum est possibilis, non sic quod sit quandoque deuentum ad infinitas species actu, sed quia nunquam est dare ita perfectam quin possibile sit dare perfectiorem.

4 Confirmatur hæc opinio. Primo, quia potentia Dei est infinita, non solū vt essentia, sed vt potentia: sed non esset infinita vt potentia, nisi posset producere infinita secundum perfectiones specificas, ergo &c. Maior conceditur ab omnibus, minor probatur, quia potentia vt potentia includit respectum ad obiectum possibile, & ideo non est infinita sub ratione potentie, nisi possit in infinita obiecta nec sufficit quod illa sint infinita secundum multitudinem numeralem, quia si cur essentia non esset infinita simpliciter secundum rationem essentiam, si esset determinata ad aliquam speciem, dato quod esset infinite intensa in illa specie (vt si poneremus calorem infinite intensum) sic nulla potentia est infinita simpliciter secundum rationem potentie, si obiectum eius sit infinitum solū secundum numerum & limitatum ad speciem, sed oportet quod sit infinitum secundum perfectiones specificas: & hæc fuit minor, sequitur ergo conclusio.

5 Secundo confirmatur eadem conclusio sic: deus potest quicquid non implicat contradictionem, sed posse fieri nobiliorem creaturam (quacunque data) non implicat contradictionem, ergo &c. minor probatur, quia illud quod non ponit infinitatem in rebus creatis non implicat contradictionem, sed ponere quod data quacunque creatura adhuc possit dari nobilior, non ponit aliquam infinitatem, quia cum illa quæ tu das sic finita poterit excedi ab alia finita, ergo istud non implicat aliquam contradictionem, est ergo Deo possibile.

6 Tertiò probatur idem sic: Deus producit species rerum secundum rationes ideales, sed infinitas ideas sunt in Deo, ergo Deus potest producere infinitas species: minor probatur, quia essentia diuina vt imitabilis à creatura habet rationem ideæ, sed cum ipsa sit infinita perfectio, nis, est etiam infinite imitabilis, ergo habet rationem infinitarum idearum, ergo &c.

7 **Q**UICQUID sit de conclusione, rationes tamē istæ non cogunt, cum enim primò dicitur quod potentia dei est infinita, non solū sub ratione essentiam, sed sub ratione potentiam, posset dici probabiliter quod non, quia licet ea que insunt Deo secundum se & absolute, sint infinita saltem intensiue non solū sub ratione essentiam, sed sub ratione propria, tamen illa que non insunt Deo, nisi in habitudine ad creaturas, & quibus correspondet correlatiue aliquid in creaturis non possunt esse infinita sub sua propria ratione, sicut dicimus de ideis, quia enim essentia diuina non habet

rationem ideæ, nisi prout est imitabilis à creaturis: ideo sicut nulla creatura est infinita, sic nulla idea in deo est infinita sub propria ratione ideæ, correspondent enim sibi inuicem imitabile & imitatum, & vno ponitur in ratione alterius, cum igitur potentia proprie dicta, de qua loquimur non insit Deo, nisi in habitudine ad creaturas, que sole proprie dicuntur possibiles (personæ enim diuine sunt necessariae) ideo non oportet dato quod essentia diuina sit infinita, quod potentia sub ratione potentiam sit infinita, cum nec aliqua creatura, nec omnes simul sint infinitæ, vel esto quod maior propositio concedatur, tunc dicendum est ad minorem per interemptionem, quia non oportet ad hoc quod potentia sub ratione potentiam sit infinita quod possit producere infinita secundum perfectiones specificas.

8 Quod patet contrario medio illius quod illi faciunt, quia licet se habet infinitas essentiam diuinam ad perfectiones absolutas, sic se habet infinitas potentiam ad infinitas possibilium (vt ipsimet accipiunt) sed infinitas essentiam diuinam non requirit quod includat infinitas perfectiones absolutas secundum rationem specificam differentes, imò perfectiones que sunt in Deo (scilicet quas simpliciter melius est habere quæ eis carere) sunt finitæ multitudine, sed ex hoc solo sola essentia diuina dicitur infinita, quia continet infinite secundum intentionem, vt sic loquar, omnes perfectiones absolutas possibiles, quibus illæ sint multitudine finitæ, ergo similiter infinitas potentiam diuinam non requirit quod possit in infinita possibilium specie differentiæ, sed sufficit quod possit in omnia possibilium dato quod sint finita multitudine formalis, & specificæ dum tamen possit in ea infinito modo, quod sit dum sub fingulis speciebus multiplicabilibus, & non tantum in vna vt arguebatur, potest infinita indiuidua successiue producere, sic quod aduenientibus posterioribus priora non recedant ab eius causalitate, vt dictum fuit in præcedente distinctio quest. 1.

9 Ad secundam rationem dicendum quod ipsa petit principium cum assumit quod omne finitum potest excedi à finito, quia hoc non est verum, nisi ponatur possibilis processus in infinitum, si enim est status, tunc est dare supremum finitum quod non poterit excedi, nisi ab infinito, & quia de processu in infinitum quæritur, ideo illud assumere est petere quod erat in principio.

10 Vel dicendum clarius quod dicere quodlibet finitum ratione qua finitum absolute possit excedi à finito non implicat contradictionem, sed dicere quod supremum finitum possit excedi ab alio finito implicat contradictionem, quia si excederetur ab alio finito iam non esset supremum inter finita, qui autem ponit statum in gradibus rerum ponit supremum, & ideo secundum ipsum est clara contradictio dicere quod quodlibet finitum possit excedi ab alio finito, & præter hoc petit principium, quia questio de processu rerum in infinitum est questio, an sit in eis dare supremum an non, propter quod assumere quod non sit dare supremum, sicut recte assumitur cum dicitur quod quodlibet finitum potest excedi ab alio finito, est assumere quod petitur.

11 Ad tertium dicendum quod licet essentia diuina sit infinita perfectionis in se, tamen non est infinite imitabilis à creaturis, quia secundum se totam, & totaliter non est imitabilis, nisi poneretur quod deus posset facere alium deum, quod est impossibile. Vnde nullo modo sunt in Deo infinitæ ideæ specierum, vt magis patebit.

12 **A**LIVS modus dicendi est quod in perfectionibus specificis creaturarum non est possibilis processus in infinitum, sed est data vel dari potest creatura, ita perfecta quod non potest dari perfectior. Hoc autem probatur primò sic: cuiuslibet speciei possibili in rebus creatis respondet aliqua idea in Deo, sed in Deo nec sunt, nec esse possunt infinitæ ideæ simul, nec simul nec successiue, ergo in rebus creatis, nec sunt nec esse possunt infinitæ species, nec successiue. Maior patet: sed minor probatur dupliciter. Primò, quia in habentibus per se ordinem, in superioriori continetur perfectio inferioris (vt in sensituum vegetatiuum, & in intellectuuum sensituum) sed inter ideas specierum est per se ordo secundum rationem, sicut est ordo secundum rem inter species rerum, ergo omnium idearum que sunt actu in Deo vna continet omnium aliarum perfectiones, si ergo essent actu infinitæ ideæ

De hoc latius sup. d. 42. q. 2.

Idem d. 42. q. 2.

d. 42. q. 2. num. 28.

Idem arg. factum est sup. d. 42. q. 1. num. 15.

vna

una earū esset infinite perfectionis, quod est impossibile, quia secundū talem ideā posset producere aliquā speciē infinite perfectionis (etiā aliis non productis) nō enim est necessariū q̄ Deus prius producat speciē minus perfectā, quā magis perfectā, prout enim produxisset angelū ante mundū corporeū, esse autē in rebus creatis aliquā speciem infinite perfectionis est impossibile, quare &c.

14. Secundo probatur eadem minor sic, in per se ordinatis in quibus est dare perfectissimū & imperfectissimū tanquam terminos omnia claudentes impossibile est esse processum in infinitū, sed in idēis diuinis quæ sunt actū in Deo est per se ordo rationis (vt dictū est) est etiā in eis dare perfectissimā, & imperfectissimā tanquā terminos omnes alias claudentes, ergo impossibile est q̄ sint infinitæ, maior patet, quia contra rationē infiniti est claudi terminis. Minor probatur, quia ideæ sicut & species rerum differunt secundū gradum maioris & minoris perfectionis, ita q̄ nunquam duæ possunt esse in eodē gradu perfectionis, ergo inter ideæ quæ sunt actū in Deo est aliqua imperfectissima respectu omnium aliarum, & aliqua perfectissima respectu omnium, semper enim in datis est aliqua quæ continet omnium perfectiones, & hæc est perfectissima, & alia quæ deficit ab omnium aliarum perfectionibus, & hæc est imperfectissima, & inter has omnes aliæ continentur tanquam mediæ inter terminos, quare &c.

15. Sed diceret aliquis q̄ licet inter duos terminos finitæ distantie nō possunt esse media infinita, tamē bene possunt esse inter terminos infinite distantie, ideā autē imperfectissima distat in infinitum ab ideā perfectissima, cum illa ponatur infinita, & finitū distat ab infinito infinite, quare inter illas duas ideæ possunt esse mediæ infinitæ.

Et supra
probationem
d. 47. q. 2.

16. Et dicendum quod hoc nō valet. Primo modo, quia si poneretur ideā infinita possibile esset dare in rebus speciem infinitam. Sed illa dari non potest multo minus in substantiā quā in quantitate continua, vel discreta, quare &c. Secundo, quia dato quod illa esset infinita, tamē inter alias aliqua esset immediata secundum actum, quia inter omnes est ordo, tunc quererem de illa si est finita, an infinita, si finita inter ipsam & imperfectissimam est finita distantia, & sic inter ipsas non poterunt esse infinita media, nec per consequens prius erant infinita inter perfectissimam & imperfectissimam, quia quicquid cōtinetur actū intra primam distantiam continetur intra secundā, excepta vna quæ ponitur terminus cuius additio non potest facere de finito infinitum.

17. Si verō dicatur esse infinita: Contra. sicut in infinito secundum quantitatem non potest esse maius quātum, & in infinito secundum multitudinem non potest esse maior multitudo, sic in infinito in genere substantiæ nō potest esse aliquid maius vel perfectius intra genus substantiæ, sed suprema species est perfectior quā illa quæ ponitur ei immediata, ergo illa non potest esse infinita, quod autem dictum est de speciebus rerum si essent, intelligēdum est de ideis specierum quæ sunt in Deo, non sunt ergo ideæ specierum actū infinite, & simul.

18. Item nec possunt esse infinite successiue & in potentia, quia ideæ quæ actū sunt in Deo non solum sunt specierum quæ nunc sunt, sed omnium quæ esse possunt, vt enim patuit supra dist. 39. Deus scit ex necessitate naturæ habitudines rerum inter se & ad Deum secundū omnem compositionem & diuisionem possibilem, & ideo scit ab æterno necessario necessitate absoluta, & non solum ex suppositione quæ & quot species possunt imitari essentia suam sub ratione ideæ, propter quod necessario habet omnes ideæ quas aliquo modo potest habere: probata est ergo perfectē minor, sequitur ergo conclusio.

19. Item sicut Deus probatur esse prima causa ex ordine causarum per se, ita probatur esse primum & summū perfectum ex ordine perfectionum specificarum: sed prima probatio nulla esset, si in causis efficiētibus esset processus in infinitum: ergo nec secunda si sit in perfectionibus specificis possibilis processus in infinitū, & ita videtur quod non possunt esse species rerum infinite, etiam successiue.

20. A D R A T I O N E S in oppositum respondendū est: Et ad primū argumentū quod probat processum in infinitum esse possibilem in gradibus specierū, quia species sunt sicut numeri, Dicēdum q̄ similitudo non est ad pro-

positum, quia processus in infinitū in numeris nō est per accessum ad unitatē cum sit dare numerū propinquissimū unitati (scilicet dualitatē,) sed est per recessum à dualitate, e contrario processus qui ponitur in infinitū in speciebus rerum non est per recessum eorū à Deo, cum sit dare infimam speciē maximē distantē à Deo, sed ponitur per accessum ad Deum. Propter quod in nullo est propositū. Dictum ergo Dionysii non est intelligēdū quantum ad infinitatem, sed quantum ad compositionē, quia sicut numeri quāto plus distant ab unitate, tanto incidunt in maiorem compositionē. Si verō ex alio sumeretur argumentum (scilicet q̄ quia species numerorū & figurarum procedunt in infinitum, sic potest esse in speciebus substantiæ, & aliorum generum) nō valet, quia figuræ & numeri nō dicunt secundum se aliquam naturā, sed modos rerū qui variari possunt in infinitum absq̄ variatione rerū secundum speciem, vt numeri variantur per solam plurificationem indiuiduorum sub specie & figuræ per variā positionem partium. Figura enim non est aliud quā talis vel talis positio partium in toto, nec dicit aliquā rem secundum se, nisi modum rei qui est ordo partium qui variari potest in infinitum nulla natura specifica variata. & ideo processus figurarum in infinitum non arguit processum naturarum specificarum in infinitum.

21. Et per hoc patet ad secundum.

QVÆSTIO TERTIA.

Vtrum Deus possit facere vniuersum melius quā fecerit.

Tho. ibidem ad tertium.

Tertio queritur vtrum deus possit facere vniuersum melius quā fecerit. Et videtur quod non, quia omni bono nihil potest esse melius (quia qui omne dicit nihil excipit) sed vniuersum includit omne bonum, ergo vniuerso nihil potest esse melius, quia nec aliud.

2. Item bonitas eorum quæ sunt ad finem pensatur ex fine, sed vniuersum ordinatur ad finem quo non potest esse melior, scilicet ad Deum, ergo similiter vniuerso nihil potest esse melius.

3. IN CONTRARIUM arguitur, quia bonitas totius dependet ex bonitate partium, sed partes vniuersi possunt esse meliores quā sint, & extensiuē quia plures, & intensiuē quantum ad bonitates accidentales, ergo &c.

4. R E S P O N S I O. Vniuersum potest accipi triplex. Vno modo prout includit omne ens increatum, & creatum, quod est actū, & quod in potentia, & sic non loquimur nunc de vniuerso, quia cōstat quod tali vniuerso nihil potest esse melius, quia includit omne bonū quod est, & quod esse potest, & de hoc procedit primum argumentum. Alio modo accipitur vniuersum, prout includit omne ens, actū increatum, & creatum.

5. Et sic dicunt aliqui q̄ vniuerso sic accepto nihil potest esse melius, quia in eo includitur Deus, qui cum mille mundis, vel cum mundo meliorato nō est aliquid melius se solo, quod probatur primō, quia maior est comparatio puncti ad lineam quā bonitatis cuiusq̄ creaturæ entis & possibilis ad bonitatem diuinam, sed linea & punctus simul non sunt aliquid maius quā sola linea, ergo bonitas diuina cum in omni bonitate creabili, & creata non est aliquid melius se ipsa sola. Secundo quia hoc videtur dicere scriptura Exo. 33. ostēdam tibi omne bonum, quod non esset si alia connumerata cum ipso constituerent aliquid totum melius, quare &c.

6. Istud autem videtur mirabile, licet enim bonitas diuina non melioretur, nec deterioretur bonitate creaturarum addita, vel subtracta, tamen omnino videtur quod duo bona, vel plura bona sint aliquid melius saltē extensiuē, quā vnum illorum, maximē quando in vno non includitur alterum formaliter sicut in homine includitur rationale, propter quod homo & rationale nō sunt plura entia, nec plura bona quā solus homo, sed bonū diuinum & bonum creatum sunt plura bona sicut plura entia, nec bonum creatum includitur in bono increato formaliter & in actū, sed solum causaliter & in potentia, ergo vt videtur bonum diuinum & bonum creatū sunt aliquid melius saltē extensiuē quā solum bonum diuinū, nec aliquis sanæ mentis potest concipere q̄ duo non sint plura vno.

7 Primum argumentū de linea & puncto nihil valet, quia aut punctus est sola priuatio vterioris continuationis in linea & ita nihil ponit super lineam, aut si punctus sit aliquid positum non tamen est quantus. Propter quod nihil quantitatis addit super lineam, & ideo non est mirum si linea cum puncto non est maior, quia linea & punctus non sunt plura quanta, sed res creata quoddam bonum est. Alioquin Deus creando mundum nihil boni fecisset, nec scriptura dixisset Gen. 1. Vidit Deus quod esset bonum, & ait faciamus, &c. Propter quod bonum creatum adiutum bono diuino sunt aliquid melius extrinsece, altero solo. Ad aliud dicendum quod Deus ostendendo se beatus ostendit alia in se, & ideo ostendit omne bonum creatum & increatum, & non se solum.

8 Tertio modo accipitur vniuersum prout solum includit omne ens creatum quod est actus, & creabile, quod est in potentia & sic quæstio potest dupliciter intelligi. Vno modo vtrum deus possit facere vniuersum omnino diuersum specie ab hoc mundo quod sit isto melius. Alio modo vtrum deus possit facere vniuersum quod nunc est, melius quam modo sit.

9 Primo modo intelligendo quæstionē dicendum est quod nō. Cuius ratio est quia quæcunq; incidunt in vnū ordinem per se, pertinent ad vnum vniuersum. Vniuersum enim dicit vnum per aggregationem omnium habentium inter se, & per se ordinem, sed omnes species existētes, & possibiles habent inter se ordinem: quare &c. Minor probatur quia sicut species numerorum necessario habent inter se ordinem, sic & species rerum, vnde si esset possibile quod deus produceret novas species super supremum angelum, vel aliquas corporeas præter eas quæ nunc sunt si illæ quæ nunc sunt non se habeant immediatē necessario in eundem ordinem cum illis quæ nunc sunt & perirent ad idē vniuersum. Ex quo patet quod licet deus posset facere plures mundos, solos numero differentes, non tamen specie, quia omnes species in vnum ordinem coincidunt.

10 Si verō quæstio intelligatur secundo modo, scilicet vtrum deus possit facere vniuersum quod nunc est melius, vel simile secundū speciem melius quā istud sit, quia eadem quæstio est. Sic dicendū est quod cum vniuersum sit vnum aggregatione, continens plures partes habētes ordinem inter se, & ad finem (quemadmodū exercitus, vt dicitur in fine. 12. Metaphy.) bonitas eius consistit in tribus, scilicet in bonitate partium, & ex bono ordine earum inter se, & ex bono ordine earum ad finem. Et de his tribus dicitur, & primō de bonitate partium, hæc enim potest meliorari extensiuē productione plurium partium, vel intensiuē perfectione præexistentiū, extensiuē productione plurium partium, quantum ad indiuidua secundū omnes, sed quia indiuidua non sunt principales partes vniuersi, ideo de hac melioratione non intendunt mouētes hanc quæstionem, sed quantū ad productionē nouarū partium specierum nō bene constat an possit meliorari, quia cum species rerum possibiles sint finitæ, vt patet ex præcedēte quæst. incertum est an omnes sint productæ an non, quia si omnes sint productæ, vt est satis probabile, quia nulla ratio est quare quedā essent productæ & aliæ non, tunc nō potest meliorari vniuersum per productionē nouarū partium. Si verō nō omnes sint productæ, tunc productione earum posset meliorari vniuersum, sed melioratum se haberet ad seipsum vt nunc est, sicut totum ad partem.

7. a. diuis
distin.

11 Si verō agatur de melioratione per intentionē bonitatis partium nunc existentium, sic meliorari nō potest quo ad bonitatem substantialem, vt patet ex præcedentibus: sed quo ad bonitatem accidentalem, constat quod partes meliorari possunt, & per consequens totum. Et hic quidam dicunt oportere omnes partes proportionaliter meliorari, quia alioquin (vt illi agunt) si quedam meliorarentur & quedam non: vel omnes sed non proportionaliter, non remaneret harmonia inter partes quantum requirit bonitas vniuersi.

12 Istud autē non intelligo nisi ista proportio habeat valde magnam latitudinem, quia constat quod tota natura humana in stata innocentie in quo instituta fuit, fuit melior accidentaliter, & quo ad corpus, & quo ad animam quā nūc sit, & tamen cæteræ partes vniuersi nō fuerunt

proportionabiliter meliores quā nunc sint: cælum enim & planetæ, etiam stellæ non fuerunt melioris cōditionis quam nunc, nec omnia elementa saltem ignis & aqua, & ita fortē est de multis mixtis: ergo vel tunc non erat proportio inter partes vniuersi, vel nō est nunc, & ita vel minus non fuit bene institutum, vel nunc nō bene procedit, quia non proportionabiliter nec harmonicē, quorū neutrum est verū. Non ergo requirit bonitas vniuersi quæ omnes species eius semper se habeant in eadem proportione quo ad bonitates accidentales. Alioquin si tota vna species quæ fortē reperitur tantū in vna parte & habitudine quam habent res inferiores inter se secundū impressionē corporum celestium, & hæc habitudo nunquam mutatur secundum naturā, quia licet variarentur impressiones cæli respectu diuersarum partium mundi propter motum solaris & planetarum in circulo obliquo, tamen hoc nunquam mutatur secundum naturam quam inferiora regantur & ordinantur secundum superiora, ea tamē quæ bene se habent secundum hunc modum per potentiam diuinā meliora esse possunt omnia simul, vel quedam solum, vel vnum tantum, & quicquid horū fieret melioraretur vniuersum quo ad bonitatem accidentalem partium, quia illa secundaria bonitas potest recipere intentionē, & alterius bonitatis accidentalis additionem, nec tamē propter hoc periret prima bonitas, & si periret recompenfaretur per aliquid melius, quia deus potest facere sine caulis secundis quicquid facit cum eis, & adhuc amplius, & sic patet qualiter vniuersum potest meliorari melioratione partium secundum se.

13 Dicendum ergo quod deus potest meliorare vniuersum meliorando partes eius omnes, vel quedā solum, vel vnā tantum, nec propter hoc soluitur harmonia vniuersi, quæ principaliter cōsistit in gradu & proportione bonitatum essentialium quæ variari non possunt. Secundario autem consistit quantum ad esse naturæ, in cursu & habitudine quam habent res inferiores inter se secundū impressionē corporum celestium, & hæc habitudo nunquam mutatur secundum naturā, quia licet variarentur impressiones cæli respectu diuersarum partium mundi propter motum solaris & planetarum in circulo obliquo, tamen hoc nunquam mutatur secundum naturam quam inferiora regantur & ordinantur secundum superiora, ea tamē quæ bene se habent secundum hunc modum per potentiam diuinā meliora esse possunt omnia simul, vel quedam solum, vel vnum tantum, & quicquid horū fieret melioraretur vniuersum quo ad bonitatem accidentalem partium, quia illa secundaria bonitas potest recipere intentionē, & alterius bonitatis accidentalis additionem, nec tamē propter hoc periret prima bonitas, & si periret recompenfaretur per aliquid melius, quia deus potest facere sine caulis secundis quicquid facit cum eis, & adhuc amplius, & sic patet qualiter vniuersum potest meliorari melioratione partium secundum se.

14 Vtrum autem possit meliorari quantum ad ordinem partium inter se, patet quod non, loquendo de ordine quem habent quantum ad gradus subitales & specificos qui non recipiunt intentionem, nec remissionem, nec additionem vel subtractionem intrinsecam, quicquid sit de additione extrinseca nouarū specierum, de qua dictū est prius loquendo autem de ordine quem habent in accidentibus secundum impressionē superiorum corporum (vt pote) quæ graua tendunt deorsum, & leuia sursum & ibidem conservantur, sic videtur quod talis ordo, vel habitudo possit meliorari, possent enim graua efficiacius & perfectius conferuari deorsum, & leuia sursum, & similiter est in habitudinibus aliarum rerum.

15 Quantum autem ad ordinem rerum in finem, bonitas huius ordinis cōsistit in fine, & in efficacia assequēdi finem, quantum ad finem ipsum ordo ille meliorari non potest, quia vniuersum ad meliorem finem ordinari non potest quā ad deum, sed quantum ad efficaciam assequēdi finem illum (cū assecutus finis quo ad creaturas irracionales sit representatio diuinæ bonitatis, & quo ad rationales sit participatio diuinæ bonitatis per cognitionē & amorem) non video quare meliorari non possit, melioratis enim rebus in naturalibus perfectius representaretur diuina bonitas, & melioratis creaturis rationalibus in gratuitis, perfectius cognosceretur diuina maiestas, & amaretur diuina bonitas: ideo &c.

16 Tamen contra illud quod dictū est de melioratione ordinis partium inter se arguitur quidā sic, bonitas ordinis partium consistit in proportione earū: sed proportio non potest meliorari, vel deteriorari cum consistat in inuisibili, ita vt quocunq; addito vel remoto destruat proportio: ergo bonitas ordinis partium non potest meliorari. Et dicendum ad hoc quod si bonitas ordinis partium vniuersi cōsisteret in proportione mathematica, vel eam requireret: argumentum bene cōcluderet quod talis proportio in quacunq; materia reperitur, non variatur variatione materie: proportio enim dupla æquē bona est duorum canum ad vnum, sicut duorum hominum ad vnum

vnum loquendo formaliter de ipsa proportione non de proportionatis, & aequè bona est proportio duorum hominum ad vnum, sicut decem ad quinque: sed non video quod bonitas ordinis partium vniuersi consistat in tali proportione, aut eam requirat, nisi quod forte progressus specierum, quantum ad formas specificas est aliquo modo sicut progressus numerorum, & hæc meliorari non potest, ut dictum fuit. sed in cæteris perfectionibus accidentalibus non est facile assignare aliquam proportionem mathematicam, neque duplicem, neque sequentialem, aut quamcumque aliam: & si in aliquibus sic accidit: consistit ergo bonitas ordinis partium vniuersi in proportione naturali secundum quam vnum natum est agere & aliud pati: vnum conferuare & aliud conferuari, & sic de cæteris: & hæc proportio recipitur magis & minus, & potest meliorari et deteriorari cum non consistat in indiuisibili.

Not. 4.

17 Ad primum argumentum patet responsio ex prædictis.

18 Ad secundum dicendum quod bonitas eorum quæ sunt ad finem pensatur non solum ex fine, quia bonus, sed ex efficacia assequendi finem: & licet finis extrinsecus vniuersi non possit meliorari, res tamen creatæ possunt ipsius efficacia assequi, ut declaratum fuit, & quo ad hoc possent meliorari, & in ipsis vniuersum.

Not. 13.

QVÆSTIO QVARTA.

Vtrum deus poterit facere aliquid melius beata virgine: & vtrum deus poterit facere aliquid melius humanitate Christi: & vtrum deus modo possit quicquid vnquam potuit.

Thom. ibidem ad quartum.

CONSVETI autem queri, vtrum deus poterit facere aliquid melius beata virgine: & vtrum deus poterit facere aliquid melius humanitate Christi: & vtrum modo possit quicquid vnquam potuit.

Quantum ad primum dicendum quod deus potuit facere & fecit aliquid melius beata virgine, & quantum ad gradum naturæ, ut angelum, & quantum ad dona gratiæ, ut humanitatem Christi: non potuit tamen facere quod ipsa vel alia esset mater melioris filii quo ad suppositum, quia de natura statim dicitur.

2 Quantum ad secundum dicendum quod deus potuit facere, & fecit aliquid melius humanitate Christi quantum ad gradum naturæ (scilicet angelum) & quantum ad dona gratiæ gratis datæ, ipsammet meliorauit in resurrectione Christi quantum ad corpus, & quantum ad animam secundum inferiores vires, sed nec ipsam, nec aliam naturam potuit vnire meliori supposito, propter quod gratia vniuersi illius humanitatis fuit tanta quod maior ea esse non potest.

3 Quantum ad tertium, scilicet vtrum deus nunc possit quicquid olim potuit, dicendum quod ad hoc quod agens possit aliquid facere requiruntur duo. Vnum ex parte agentis, scilicet quod habeat potentiam actiuam, & aliud ex parte effectus, scilicet quod subit potentia passiuam positiuam, si sit agens requirens materiam vel potentiam non includens repugnantiam ad esse, si agens non requirat materiam, ut est deus.

4 Ad propositum ergo dicendum quod hoc quod deus non possit nunc facere quod olim potuit, non potest esse ex defectu potentie ex parte agentis, quia eadem potentia & aequè perfecta quæ ab æterno fuit in deo adhuc est & semper erit in eo, nec ex defectu potentie passiuæ positivæ, quia deus non necessario talem requirit, si ergo deus non possit nunc quicquid olim potuit, hoc est solum, quia illud quod olim habuit rationem possibilis non implicat contradictionem, vel repugnantiam ad esse, nunc habet rationem possibilis, quia talem repugnantiam vel contradictionem implicat, sicut me non legere modo dum lego implicat contradictionem, & ideo non potest fieri a deo: prius tamen, antequam legerem potuit deus facere quod modo non legerem, quia hoc non implicabat contradictionem, potentia tamen eadem manet in deo, manente, vel mutato possibili, & sic deus potuit olim aliquid facere, quæ modo non potest, non propter amissionem alicuius potentie, sed propter mutationem possibilis ad impossibile.

Sententia. XLV. distinctionis in generali & speciali.

Am de voluntate dei. Superius determinauit Magister de scientia & potentia dei, hic determinat de voluntate. Et diuiditur in partes tres. Primo enim determinat de voluntate diuina. Secundo de eius impletione. Tertio de conformitate voluntatis nostræ ad ipsam. Secunda incipit in principio. 16. dist. ibi, hic oritur quaestio. Tertia in principio. 48. ibi, sciendum quoque. Prima pars est principalis lectionis. Et diuiditur in partes tres. Primo determinat de voluntate dei in se. Secundo de voluntatis causalitate respectu creaturarum. Tertio comparat multitudinem voluntatis quantum ad acceptionem nominis. Secunda ibi, hoc itaque summè. Tertia ibi, hoc non est prætermittendum. Hæc est sententia lectionis in generaliter.

2 IN speciali verò sic procedit, & proponit primo quod voluntas dei idem est quod diuina essentia differens ab ipsa solum ratione sicut & scientia, propter quam diuersitatem attribuntur voluntati dei quæ non attribuntur scientiæ dei. Postea dicit quod voluntatis dei causa non est querenda, quia sic ipsa non esset causa prima & haberet aliquid maius se, est enim causa vniuersalis omnium quæ sunt, non solum secundum cursum naturæ, sed supernaturaliter. Postea dicit quod voluntas dei multipliciter nominatur, & aliquando accipitur proprie secundum quod ipsa est diuina essentia, aliquando verò pro precepto, prohibitione, & consilio, permissione, & operatione voluntatis diuinæ, quæ omnia dicuntur voluntas dei, quia sunt signa voluntatis, non tamen illa sunt signa quod deus omnia illa velit fieri, & subdit quod prima voluntas dicitur voluntas simpliciter, alia voluntates dicitur voluntates signi, & differunt in hoc quod voluntas beneplaciti est æterna, reliquæ verò sunt temporales. Item voluntas beneplaciti semper impletur, reliquæ verò non. Et in hoc terminatur sententia lectionis in speciali.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum deus velit alia a se.

Thom. 1. q. 19. ar. 2.

Circa distinctionem istam primo queritur, vtrum deus velit alia a se. Et videtur quod non, quia cuiusque volenti sufficit aliquid volitum, tale nihil vult præter illud, sed deo sufficit sua bonitas. (Alioquin fuisset indigens ante mundi creationem,) ergo deus nihil vult aliud a se.

2 Item omnis actus voluntatis est desiderium, vel delectatio, sed nullum istorum potest habere deus respectu creature, ergo &c. Maior patet, quia desiderium est rei non habite, delectatio autem rei habite, oportet autem rem volitam esse habitam vel non habitam, quare respectu eius necessarium est actum voluntatis esse desiderium, vel delectationem. Minor probatur, quia desiderium rei non habite penam habet quæ non potest esse in deo: delectatio autem rei de nouo habitæ noua est, quæ etiam non potest esse in deo, ergo &c.

3 IN CONTRARIUM est quod dicitur Sap. 10 Diligere omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti, diligere autem est actus voluntatis, ergo deus vult alia a se, ea scilicet quæ fecit.

4 RESPONSIO. Quæstio ista vnum supponit (scilicet quod in deo sit voluntas) & aliud querit, scilicet vtrum deus velit se solum, an & alia a se.

5 Quantum ad primum patet faciliter voluntatem esse in deo. Primo, quia illud quod pertinet ad perfectionem, & integritatem naturæ intellectualis est deo attribuendum, sed voluntas pertinet ad perfectionem & integritatem naturæ intellectualis, ergo &c. Minor probatur, quia sicut ad perfectionem & integritatem naturæ non cognoscens pertinet appetitus, qui dicitur naturalis, & ad perfectionem naturæ sensitivæ pertinet appetitus sensitivus, sic ad perfectionem naturæ intellectualis pertinet appetitus intellectualis, qui dicitur voluntas. Secundo, quia felicitas perfecta non est sine delectatione (ut habetur ex 1. & 4. Ethic.) sed omnes consentunt deum esse felicissimum, ergo in deo est delectatio, sed hæc in ipso est actus voluntatis cum in eo esse non possit actus appetitus sensitivus, ergo &c.

Tho. ar. 2.

